

BİLİM, SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

VERİMLİLİK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONFERANS;

VERİMLİLİK EKONOMİSİ:

DURUM VE GELECEK

Hazırlayan ve Sunan; Dr. Halit Suiçmez(iktisatçı-uzman)

Tarih; 29 Nisan 2015

Yer; TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi TEPAV

İÇİNDEKİLER

1- NE DURUMDAYIZ?(MEVCUT DURUM)

1-Verimlilik Performansımız Düşüktür.

2-Oysa; Potansiyelimiz Yüksektir.

3-Problemler Nelerdir?

3.1 -Makro ekonomik değişkenlerle verimlilik değişkeni arasındaki ilişkiler kopuktur.

3.2 -Büyüme, verimlilik odaklı değildir.

3.3 - Ekopolitik bozuk, verimlilik-ücret makası açılıyor.

3.4. 10.ncu Kalkınma Planında “verimlilik” vurgusu çok olmasına karşın,hedef ve politika araçları tartışmalıdır.

3.5- Yönetimlerin “verimlilik olgusuna” ilgisi zayıftır.

2- NASIL YÜKSELTECEĞİZ? (GELECEK)

4-“Verimlilik Ekonomisi” Olmalıyız.

5- Nasıl Olacağız, Öneriler;

5.1. Planlamayla(10.K.P.)

5.2. Politikalarla(Dinamik Verimlilik)

5.3. Programlarla(10.K.P. içinde 25 dönüşüm programından 1.nci si; üretimde verimliliğin artırılması programı, ancak bu yetersiz, makro ve dinamik programlar gerekli)

5.4. Projelerle.(sektörel, bölgesel, yöresel, firma ve kişi düzeyinde, kültür ve toplumsal bilinç düzeyinde)

Sonuç; ÜRETKEN TÜRKİYE;(model,hedef, özlem ve gelecek)

-KAYNAKÇA

ÖN BİLGİ; Değerli arkadaşlar; seminere girmeden önce, verimlilik teriminin, kavramının ve olgusunun bilimsel yerini saptamamız gerekir.

Yerçekimi yasası nasıl Fizik Biliminin konusu ise, **Verimlilik Terimi de İktisat Biliminin temel konularından biridir.** Bu, hem; Genel İktisat Bilimi içinde bir okul olan Neoklasik İktisadın tanımındaki, “kıt kaynaklar verimli kullanılarak sonsuz ihtiyaçların giderilmesi çabası” şeklindeki tanımsal ilkedden, hem de İktisat Bilimi içindeki Büyüme ve Kalkınma konuları kapsamında “verimlilik teriminin” bir büyüme ve kalkınma bileşeni olarak yer almasından dolayıdır.

Demek ki, verimlilik iktisadın temelidir.

O halde, seminere geçmeden önce verimlilik ile büyüme ve kalkınma arasındaki ilişkiyi özetleyelim;

Verimlilik-büyüme ilişkisi

Verimlilik, büyüme muhasebesinde, büyüme denkleminde, temel bileşenlerden biridir.

Büyüme, üretimdeki, milli gelirdeki artış demektir.

Denklemi şudur; $Q = A \cdot K \cdot L$.

Q =üretim artışı, A = tfv, teknolojik gelişme, K =sermaye, L = işgücü

Bu ilişkileri ($g = s/k$) g = büyüme hızı, s =tasarruf eğilimi, k = sermaye hasıla katsayısı

Formülüyle de kanıtlayabiliriz.

Verimlilik-kalkınma ilişkisi

Kalkınma döngüsü içinde verimlilik ilk hareket noktasıdır.

Verimlilik artınca milli gelir artar, yukarıdaki büyüme denkleminde A artınca, Q artar, milli gelir artınca hem tüketim hem de tasarruf artar, tüketim ve talep artışını gören üretimci artan tasarrufları da kullanarak yatırımları arttırır, yatırım artınca üretim ve verimlilik artar, verimlilik artınca gelir artar, gelir artınca

yeniden talep artar ve bu döngü böyle sürer. Bölüşüm de adil oldukça toplumsal kalkınma hızlanır, yayılır.

Burada ilk hareket verimlilik artışındadır.

İşte bu kalkınma döngüsü Ragnar Nurkse Teorisidir.(1907-59)

1-Verimlilik Performansımız Düşüktür.

Verimlilik(üretkenlik) gerek doğada, hayatta, gerekse ekonomide çok önemli bir kavramdır. Gelişmenin, kalkınmanın, uygarlığın temelidir.

Ekonomide, insan ile üretimi arasındaki ilişkiyi kuran, bunu ölçen, sebep ve sonuçlarını araştıran, yorumlayan bir kavramdır, terimdir verimlilik ve verimlilik ekonomisi.

Ekonomide toplam verimlilik=Toplam Çıktı/Toplam Girdi

Emek verimliliği=Toplam Çıktı/Çalışan Kişi Sayısı Ya Da Çalışılan Süre

Bu ölçüte göre, ABD’de 100 olan endeks, bizde 44 olarak hesaplanmıştır.

ÜRETKENLİK SIRALAMASI(2009)		
<u>Ülke</u>	<u>çalışılan saat başına hasıla, \$</u>	<u>çalışılan saat başına hasıla ABD=100</u>
ABD	57,4	100
Norveç	73,3	128
OECD(30 ülke)	43,4	76
TÜRKİYE	25,2	44
Kaynak; OECD Veri Tabanı,2010		

Verimlilik konusunda Türkiye ile benzer bazı ülkelerin yakın dönem performansları karşılaştırıldığında, sonuç, ülkemiz açısından pek olumlu sayılmamaktadır.

Tablo ; Göreceli İşgücü Verimliliği Düzeyi (ABD=100)

Yıl	Ülkeler					
	Çin	Malezya	Güney Kore	Şili	Türkiye	İrlanda
1975	4	20	22	26	27	59
2007	18	32	50	33	30	100

Kaynak, Dünya Bankası(Çeşitli Yıllar) World Development Indicators. İşveren, Mart-Nisan 2010.

Tablo'ya göre verimlilik artışı açısından Güney Kore, İrlanda, Malezya, Çin ve Şili başarılı ülkeler sayılmaktadır.

Türkiye başlangıç yılındaki düşük verimlilik seviyesine karşın, verimlilik artışında güçlü bir performans gösterememiştir. Başarılı ülke sayılabilir ama bu ilerleme diğerlerine göre oldukça düşüktür.

Türkiye için 1975-2002 rakamlarına bakılırsa bu kez küçük ilerleme bir yana, gerileme olduğu görülmektedir.

2008 yılı ve küresel krizin etkilerinin yoğun biçimde hissedildiği 2009 yılına ait rakamlara bakarak konuşulduğunda (1975-2009) Türkiye görece başarısız ülkeler grubunda bulunmaktadır.

Bu sonuçlar, 2002 sonrasındaki kısmi iyileşmeye karşın, Türkiye'nin büyüme ve verimlilik artışında yeterince başarılı olamadığını, dünyadaki yerinin iyileşmediğini ortaya koymaktadır.

Türkiye başlangıç yılı 1975'de G.Kore, Şili, Malezya'dan az da olsa daha yüksek bir işgücü verimliliğine sahipken, 32 yıllık dönemde kayda değer bir iyileşme gösterememiştir. Dönem sonunda bu ülkelerin gerisine düşmüştür. (Benzer bir sonuç için, Bknz; Şeref Saygılı, Anahtar, Nisan 2015, s;36)

Çin ve İrlanda izleyen yıllarda dikkat çekici gelişimler göstermişlerdir.

OECD Bilim, Teknoloji ve Sanayi Görünümü 2014 Raporu yayımlandı.

Bu raporda Türkiye'nin verimlilik durumuna bakacağız.

Niçin verimlilik?

Çünkü bir ülkedeki çalışan verimliliği ekonomideki en temel göstergedir. Niçin öyledir?

Üretim ile çalışan kişi arasındaki bağı gösteren tek gösterge olduğundan dolayı.

Üretmek, çalışmak ve tüm makinaları-donanımları kullanmak açısından işgücü(işçisiyle, mühendisiyle-yöneticisiyle-işvereniyle)nün ortaya koyduğu üretim ve bunun çalışan kişi başına düşen payı, ülke ekonomilerinin durumunu ve gidişatını anlamak bakımından bize çok değerli ipuçları verir.

Şimdi gelelim verilere;

Önce sonucu söyleyelim;

Türkiye'de verimlilik artışı rakip ülkelerin çok gerisinde kalmıştır.

Verimlilik artışı, kalkınmanın motorudur. Çünkü artan verimlilik adil bölüştürülürse, hem toplumsal düzeyde gelir yaratılmış olur, hem sağlam bir gelir kaynağıdır, hem de daha adil bir bölüşüme doğru gidilir.

Dolayısıyla, büyümenin esasta verimlilik temelli olması çok gereklidir.

Ülkemizde ise büyümenin verimlilikten değil, daha ziyade işgücü kullanımından(istihdam artışından ve çalışma saatlerinden) kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

2007-2013 döneminde, çalışılan saat başına GSYH'daki yıllık ortalama yüzde değişim olarak, yani işgücü verimliliği değişimi anlamında, OECD Ülkelerinde, durum aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Bu tabloya göre, OECD üyesi 34 ülke arasında Türkiye, 2007-2013 dönemi yıllık ortalama verimlilik artışında 22'nci sıradadır.

Sözkonusu artış, OECD ortalamasında yüzde 0,64 iken ülkemizde yüzde 0,27 olmuştur.

Verimlilik artışının bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde, gelişmişlere göre çok daha yüksek olması gerekir. Yoksa aradaki gelişmişlik farkı zaman içinde kapanamaz.

Verimlilik düzeyimizi ve artış hızımızı yükseltmek zorundayız. Bunun için de öncelikle, sanayinin teknolojik düzeyini yükseltmeliyiz. Düşük ve orta düzey teknolojik yapıyı ileri düzeye taşımalıyız. Bu ise eğitim reformu ile ve nitelikli işgücüyle mümkün olacaktır. Elbette bu dönüşüm kuvvetli bir siyasal irade gerektirir.

OECD ÜLKELERİNDE 2007-2013 DÖNEMİNDE İŞGÜCÜ VERİMLİLİĞİ DEĞİŞİMİ	
(Çalışılan saat başına GSYH'daki yıllık ortalama yüzde değişim), %	
Polonya	3,06
Kore	2,87
Avustralya	1,50
ABD	1,42
İsrail	1,14
Japonya	0,82
Kanada	0,67
OECD Ort.	0,64
Macaristan	0,60
İzlanda	0,53
İsveç	0,49
İsviçre	0,38
Almanya	0,29
TÜRKİYE	0,27
Çek Cumh.	0,20
Kaynak; OECD, Bilim, Teknoloji ve Sanayi Görünümü, 2014	

Ülkemizde verimlilik seviyesi gelişmiş ülkelere göre önemli derecede düşüktür. Bu durumda ülke ve toplum kaynakları her düzeyde tam ve etkin kullanılmalı ve giderek tüm politikalarda verimlilik ilkeleri en çok gözetilen ve uygulanan ilke olmalıdır.

Ülke olarak verimlilik performansımız düşüktür. Niçin?

Bunun tarihsel, toplumsal, yapısal nedenleri bulunmaktadır. Tarihsel neden, sanayi devriminden geçmeyişimiz, ya da bunun olanaksızlığıdır. Toplumsal ve yapısal olarak da sınıflaşma, örgütlenme, kültürel özellikler gibi bir çok unsur ele alınabilir.

Birçok araştırmada potansiyelimizin yüksek olduğu ve toplumcu, halkçı ve kamusal bir yönlendirmeye verimlilik seviyesinde batılı gelişmiş ülkelere yaklaşabileceğimiz öne sürölmektedir.

Verimlilik Stratejisi Eylem Planında, 2014-2017; (B.S.T.B.VGM)yer alan ve ve aşağıda alıntılanan sonuçlardan biri de bu yöndedir.

“Genel olarak bakıldığında Türkiye’nin işgücü verimliliği düzeyinin orta seviyelerde yer aldığı, artışlar için önünde büyük bir potansiyel olduğu fakat bu potansiyelin yönetilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.”

2-Oysa; Potansiyelimiz Yüksekdir.

Her insan, üretkenlikte, potansiyelinden uzak noktalardadır.

Hawking, “insanların hayatlarını iyi değerlendirerek dünyadaki potansiyellerini en iyi şekilde yerine getirmeleri gerektiğini” söylemiştir. Hawking, “nasıl yaşamamız gerektiği” sorusuna, “eylemlerimizin getireceği en büyük değer elde etmeye çalışmalıyız” diyerek cevap vermiştir. (Guardian, 17 Mayıs 2011)

İnsanın yeryüzündeki amacı, potansiyelini gerçekleştirmektir.(S. Hawking, Guardian,17 Mayıs 2011)

Potansiyeli gerçekleştirebilmek için, önce onu keşfetmek, bilmek, tanımak gerekir. Örneğin, öğrencilerdeki cevheri keşfedecek olan öğretmenlerdir. Köy Enstitüleri yetenekleri keşfetmiş, yaratıcılıkları ortaya çıkarmıştır. Yetenek ile istek arasında bağıntı(korelasyon) bulunmaktadır.

Ülkedeki, ekonomideki, sektörlerdeki, yöre ve bölgelerdeki potansiyeli keşfedecek olan bilim uzmanları ve teknik insanlardır.

Türkiye'nin verimlilik potansiyeli üzerine yapılan bazı çalışmalarda ilginç bulgulara ulaşılmıştır.

“Türkiye’de bugün tarım dışı işgücü verimliliği, ABD’nin yüzde 40’ı seviyesindedir. Engeller kaldırıldığında ulaşılabilecek potansiyel verimlilik seviyesi % 70’dir.(McKinsey Gl. 2003) Arada 30 puan fark vardır. Yapılan hesaplarda bu farkın yüzde 46’sı makro ekonomik ve politik istikrarsızlıktan, yüzde 33’ü kayıt dışılıktan, kalan yüzde 21’i de diğer faktörlerden ileri gelmektedir.

Yani Türkiye’de “verimsizlik” olarak hesap edilen miktarın yaklaşık yarısının makro politikalardan ileri geldiği ortaya konulmuştur. Öyleyse Verimlilik Odaklı Büyüme için;

- Makro istikrarın geliştirilerek sürdürülmesi,
 - Kayıt dışılığın önlenmesi,
 - Rekabetçi yatırımın geliştirilmesi,
 - Geleneksel kesimin modernleştirilmesi,
- en başta gelen önlemler olmalıdır.

Sürdürülebilir büyüme için, sürdürülebilir verimlilik artışları gereklidir. Verimlilik artışlarının da uzun süreli ve kalıcı olabilmesi için, dinamik etkinlik-verimlilik denilen ve yatırımların, istihdamın, üretimin, ücretlerin birlikte arttığı bir süreç gereklidir.

Türkiye’nin dinamik verimliliği, yani istihdamın ve verimliliğin birlikte arttığı ve büyümenin yatırımlara ve tfv’ye dayandığı bir ekonomik sürece ihtiyacı vardır.

İktisadi etkinlik, pareto optimumu ile ilgili koşulları da kapsayan üretim etkinliği ve tahsis etkinliğinden oluşmaktadır.

Üretim etkinliği, veri teknoloji ve koşullarda en yüksek üretimi elde etmektir. Bu statik etkinliktir.

Bize gerekli olan dinamik etkinliktir.

Dinamik etkinlik; bir ekonomide teknik ilerlemenin artması veya beşeri sermayenin gelişmesinden dolayı ulusal kaynak stokundaki değişim hızı, toplam kalite ve miktar artışına bağlı olarak daha büyük bir toplam refah sağlamanın mümkün olduğu durumlarla ilgili performans ölçümüdür.

Schumpeter statik ve dinamik etkinlik ayırımına dikkat çeker, dinamik etkinliği çok önemli görür.

Verimlilik odaklı büyümede makro istikrar, özellikle de büyüme ile bölüşümün paralel bir seviyede gitmesi çok önemlidir. Ancak, aşağıdaki veriler bu koşulun pek sağlanmadığını göstermektedir.

McKinsey Raporunda,Türkiye'deki verimlilik potansiyelinin yüzde 40'tan yüzde 70'e çıkabilme olanağı saptanmıştır. (Türkiye; Verimlilik Ve Büyüme Atılımının Gerçekleştirilmesi,2003)

"...Türkiye 2015 yılına kadar verimliliğini en az iki katına çıkarma potansiyeline sahiptir. Bu büyüklükte bir verimlilik artışının potansiyel getirisi, 2005-2015 döneminde yılda yüzde 8.5 seviyesinde seyreden sürdürülebilir bir GSYİH büyümesi ve ekonomide 6 milyon yeni işin oluşturulmasıdır...."

"Makro ekonomik ve politik istikrarsızlık,modern kesimdeki düşük verimliliğin arkasındaki büyük etkidir. Ülkedeki toplam verimlilik eksikliğinin en az yüzde 50'si bu etkenden kaynaklanmaktadır....."(McKinsey Global İnstitüte,2003)

Erol Taymaz Çalışmasında;teknik etkinlik oranı, yani;

yapılan iş/yapılabilecek iş= 0,59=% 59

olarak hesaplanmıştır. (Taymaz, E. and Saatçi, G.(1997),

TOBB Çalışmasında;savurganlığın maliyetini 200 milyar dolar olarak hesaplamıştır.(TOBB; Savurganlık Ekonomisi Araştırma Raporu, Nisan 2001)

Potansiyeli olan ancak bunu sonuca dönüştüremeyen bir ülke olarak, sorunların bir kısmına değinmekte yarar var.

3-Problemler Nelerdir?

Türkiye’de zaman zaman verimlilik artışları yaşanıyor, ancak; buna paralel olarak istihdam, reel ücretler, yatırımlar yeterince artmıyor. Bu konuda yapılan çalışmaların sonuçları bu tezi destekliyor.(Suiçmez ve Saraçoğlu, 2006; Yeldan,2013)

Verimlilik artışlarıyla makro ekonomik değişkenler olan, üretim, istihdam, yatırım, ihracat, reel ücretler arasında pozitif ilişkiler görülmüyor.

Birinci sorun budur.

Verimlilik açısından diğer bir sorun; büyümenin kaynakları içinde toplam faktör verimliliğinin payının zayıf kalmasıdır.

Büyümede TFV payı diğer ülkelere göre düşüktür.(Suiçmez, 2012, T.E.V.P. Çalışması)

TÜSİAD ve TCMB’ nin 2008 yılında yapılan çalışmasında bazı OECD ülkelerindeki büyümede toplam verimlilik artışının katkısı araştırılmıştır. Buna göre;

Bazı OECD Ülkelerinde Verimlilik Faktörünün Büyümeye Katkısı,

ABD’de 1992-2000 dönemindeki büyümenin % 37’ si verimlilikten,
Danimarka’ da % 62’si verimlilikten,
Finlandiya’da % 69’u verimlilikten,
Almanya’da % 64’ü verimlilikten,
İtalya’da %51’i verimlilikten
Türkiye’de ise sadece % 6’sı verimlilikten kaynaklanmıştır.

Kaynak; TÜSİAD, TCMB; 2008

Türkiye’de ise bu dönemde, (1992-2000) büyümede verimlilik artışının payı sadece % 6 olmuştur. (TÜSİAD, TCMB; 2008)

Yapılan bir diğer çalışmada Türkiye’de büyümenin kaynakları ayrıştırılmıştır.

Büyümenin kaynakları aşağıda verilmiştir. 2002- 2010 arasında büyümenin yüzde 14,1’lik kısmının toplam faktör verimliliğinden kaynaklandığı hesaplanmıştır.

Büyümenin Kaynakları

	Gerçekleşen büyüme	sabit sermaye	istihdam	TFV
1989-2010	3,84	3,18	0,49	0,17
		82,7	12,8	4,5
1989-2000	3,83	3,36	0,54	-0,07
		87,6	14,1	-1,8
2002-2010	4,97	3,70	0,58	0,70
		74,3	11,6	14,1

Not; üretim fonksiyonu tahminlerinde alfa(L)0,345 tahmin edilmiştir.

Kaynak; Şeref Saygılı, Uluslararası Üretim Zincirlerinde Dönüşüm Ve Türkiye’nin Konumu, Değerlendirme,2 Mart 2012,TCMB

Yine son zamanlarda yapılan bir araştırmada yakın dönem büyümenin kaynakları analiz edilerek ortaya konulmuş bulunmaktadır. (Murat Üngör, M. Koray Kalafatçılar ,**Productivity, Demographics, and**

Growth in Turkey: 2004-12,, Ekonomi-tek Volume / Cilt: 3 No: 1 January / Ocak 2014, 23-56, erişim tarihi, 19,03,2015)

Burada bir büyüme denklemi yazılmıştır.

$$(Y/P)_t = (Y/L)_t \times (L/WP)_t \times (WP/P)_t$$

Y/P , kişi başına hasıla,

Y/L , istihdam başına hasıla, yani işgücü verimliliği,

L/WP , istihdamın çalışma çağı nüfusuna oranı,

WP/P , çalışma çağındaki nüfusun toplam nüfusa oranı

olarak ifade edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda da görülebileceği gibi; Bu çalışmada; 2008 öncesinde verimlilik temelli, sonrasında ise, istihdam temelli bir büyüme olduğu ortaya konulmaktadır.

Tablo; Türkiye’de Kişi başına GSYİH büyüme Analizi

(yıllık ortalama değişmeler, %)

kişi başına hasılaya katkılar

<i>Dönem</i>	<i>Y/P</i>	<i>Y/L</i>	<i>L/WP</i>	<i>WP/P</i>
2004-05	6.80	5.88	0.49	0.43
2005-06	5.43	4.91	0.09	0.43
2006-07	3.34	3.03	-0.12	0.43
2007-08	-0.53	-1.52	0.63	0.36
2008-09	-6.11	-5.34	-1.39	0.62
2009-10	7.63	2.76	4.37	0.51
2010-11	6.97	1.91	4.51	0.54
2011-12	0.53	-0.69	0.82	0.41
2004-07	5.19	4.61	0.15	0.43
2007-09	-3.32	-3.43	-0.38	0.49
2009-12	5.05	1.33	3.23	0.49
2004-12	3.01	1.37	1.17	0.47

Kaynak; Yazarların kendi hesaplamaları.Source: TurkStat, Authors’ calculations. (Murat Üngör, M. Koray Kalafatçılar ,Productivity, Demographics, and

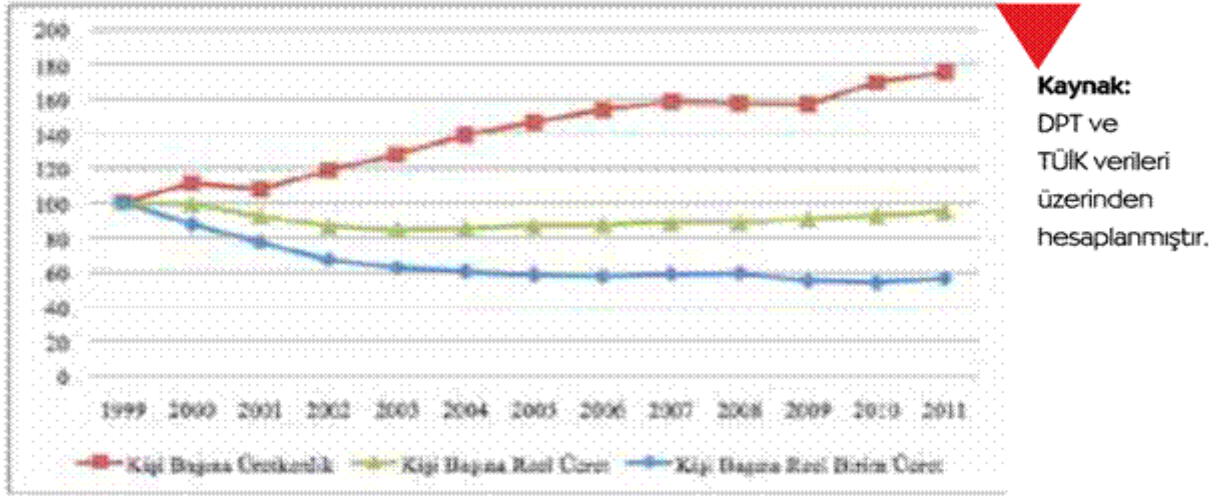
Growth in Turkey: 2004-12,, Ekonomi-tek Volume / Cilt: 3 No: 1 January / Ocak 2014, 23-56, erişim tarihi, 19,03,2015)

2004-2007 boyunca, kişi başı hasıla artışı yıllık yüzde 5.19 olarak hesaplanmıştır. İşçi başına çıktı, yani işgücü verimliliği ise, yıllık yüzde 4.61 oranında artmıştır. Bir başka söyleyişle, kişi başı hasıla artışının yüzde 88'den fazlası işgücü verimlilik artışından dolayı sağlanmıştır. 2009 'dan sonra işgücü verimliliğinin payı düşmüştür. 2009 yılından sonraki büyümede istihdam payı ağırlık kazanmıştır.

Verimlilik konusu açısından yine önemli bir sorun; ekopolitiğin bozuk olmasıdır. Reel ücretler ile reel verimlilikler bir arada incelendiğinde, aradaki makasın açıldığı izlenmektedir.(Yeldan,2013, Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi, s,78; Suiçmez, 2015, Verimliliğin Ekopolitiği)

Grafik I: Yıllara Göre Reel Ücret ve Üretkenlik

Verimlilik değişkeninin makro göstergelerden kopuk oluşu, büyüme ile bağlantısının zayıflığı ve bölüşümün bozukluğu gibi sorunlar aslında aynı zamanda bir sonuçtur.

Bunlar ekonominin küresel düzeyde bağımlılığı, teknolojik seviyenin düşüklüğü, eğitim sisteminin kalitesizliği, demokratik yapının yetersizlikleri gibi bir çok temel ve yapısal sorunlardan kaynaklanmaktadır.

Bu sorunlar uzun dönemde ve çok ciddi mücadelelerle aşılabileceğine göre, mevcut koşullarda en azından var olan verimlilik potansiyelimizi keşfetmek ve harekete geçirmek mümkündür.

4-“Verimlilik Ekonomisi” Olmalıyız.

Bireysel planda yer alan bu amaç toplumsal düzeyde nasıl şekillenir? Kuşkusuz makro alanda bu hedef kendisini bir çeşit “verimlilik ekonomisi” ile gerçekleştirebilir.

Çünkü verimlilik ekonomisi, her alandaki potansiyellerin tam ve etkin kullanılmasını gerektirir. Bu alanların başlıcaları; işgücü, insan, sermaye, doğal kaynaklar, para, zaman, enerji, madde, hammadde, bilgi birikimi, fikir, teknoloji gibi üretimin ve yaşamın devam ederek değişmesini sağlayan maddi-manevi

varlıklar ve değerlerdir.

Potansiyellerin tam kullanımı demek; hiçbir potansiyelin boşa kalmaması, yani atıl konumda olmaması durumunu ifade etmektedir.

Potansiyellerin etkin kullanımı demek ise, her kaynağın yerinde, zamanında, doğru, akılcı kullanılması ve değerlendirilmesi anlamına gelmektedir.

Ülkeler ve toplumlar kaynaklarını ne ölçüde tam ve etkin değerlendirmektedirler? Bu oldukça uzun bir araştırma konusudur.

Bugün dünyanın birçok ülkesinde önemli oranlarda işsizlik bulunmaktadır. Bu durum işgücünün tam kullanılmadığına bir örnek oluşturur.

Benzer biçimde üretimin diğer önemli unsuru olan makine ve tesislerin de verimlerine bakıldığında yüzde 60-70 oranlarında çalıştırıldıkları saptanmaktadır. Bu örnek de bize sermaye diye adlandırılan faktörün eksik kullanıldığını göstermektedir.

Hem işgücünde hem de sermaye faktöründe eksik kullanımlar olmasa ve tüm kaynaklar üretim için kullanılabilse arz yetersizliğine bağlı ekonomik sorunlar yaşanmaz ve refah düzeyi de daha ileri noktalara taşınabilir.

Sorun yalnızca üretim kaynaklarının tam kullanılmaması değildir. Kullanımda olan kaynakların da etkin, yani akılcı değerlendirilmemesidir.

Kaynakların kötü, yanlış ve irrasyonel kullanımıyla da çok önemli üretim kayıpları oluşmaktadır.

İşte her iki sorunu da aşmanın yolu, kaynakları tam ve etkin kullanmak olarak adlandırılan verimlilik ekonomisine geçmektir.

Ülkemizde bir “verimlilik ekonomisi” oluşturmak ve geliştirmek için neler gerektiğini inceleyelim.

Ülkemizin bir “Verimlilik Ekonomisi” (VE) olmasını istiyoruz.

Verimlilik Ekonomisi nasıl tanımlanabilir?

Bu konuda bir-iki ölçüt öne sürebilir miyiz?

Dünya Ekonomi Forumu (World Economic Forum-WEF) ülkelerin rekabet güçlerine göre sıralandığı Küresel Rekabet Raporu’nu 1979 yılından beri yayımlamaktadır. “Rekabet Gücü” nü, bir ülkenin ürettiği mal ve hizmetlerin dünya pazarlarındaki payı olarak değil, o ülkede sürdürülebilir büyümeyi sağlayacak olan kurumların, politikaların ve üretim faktörlerinin tümünü kapsayan verimlilik düzeyi olarak tanımlayan WEF, ülkelerin rekabet düzeyini

niceliksel olarak ölçebilmek ve sıralayabilmek için Küresel Rekabet Endeksi (GCI)'ni kullanmaktadır.

Endeks 12 grupta toplanmış birbirini tamamlayan verilerin oluşturduğu üç alt endeksten yararlanılarak hesaplanmaktadır. Alt endekslerden ilki **Kurumsal Yapı, Altyapı, Makroekonomik İstikrar ile Sağlık ve Temel Eğitim'e** ait veriler bir araya getirilerek oluşturulan **Temel Gereklilikler (Üretim Faktörleri Odaklı Ekonomiler)** dir. **İkincisi Yüksek Öğrenim ve Hizmet içi Eğitim, Ürün Piyasalarının Etkinliği, Emek Piyasalarının Etkinliği, Finansal Piyasaların Gelişmişliği, Teknolojik Alt Yapı ve Pazar Büyüklüğü verilerinin bir bileşimi olan Verimlilik Artırıcılar (Verimlilik Odaklı ekonomiler);** sonuncusu ise İş Dünyasının Gelişmişlik Düzeyi ve İnovasyon'a ait verileri kapsayan **İnovasyon ve Çeşitlilik Faktörleri (İnovasyon Odaklı Ekonomiler)** dir.

Türkiye, 144 ülkeyi kapsayan 2012-2013 dönemi Küresel Rekabetçilik Endeksi'nin içinde bulunan bileşenler arasında en iyi performansı pazar büyüklüğü kaleminde 15. olarak gösterirken, en kötü performans 124. sıra ile işgücü piyasasının etkinliği kaleminde göstermiştir. (Kaynak: Global Competitiveness Report, 2012)

<http://www.rekabet.gov.tr/default.aspx?nsw=rjyxdXNKvOZsIb8vxRa5w==H7deC+LxB18>= erişim tarihi, 26.3.2014)

Küresel Rekabet Endeksinin ikinci alt eksenini "Verimlilik Artırıcılar(Verimlilik Odaklı Ekonomiler)" grubudur.

Bu endeks grubunu esas alacak olursak, hem verimlilik dinamiklerini hem de verimlilik ekonomisini anlamada bazı ipuçları yakalayabiliriz.

Verimlilik dinamikleri olarak;

- Yüksek öğrenim ve hizmet içi eğitim
- Ürün piyasalarının etkinliği
- Emek Piyasalarının etkinliği
- Finansal piyasaların gelişmişliği
- Teknolojik altyapı ve pazar büyüklüğü

gibi unsurlar ele alınmıştır.

Bu unsurlar gerçekten de bir ülke ekonomisinin verimlilik düzeyini belirleyen ve geliştiren özelliklerdir.

Bu cümleden yola çıkarak, verimlilik ekonomisini teknolojik ve istihdam içeriği ve niteliği yüksek ekonomiler olarak tanımlayabiliriz.

Türkiye'nin 144 ülke içinde, küresel rekabette, en kötü performansını 124 üncü sıra ile "işgücü piyasası etkinliği" kaleminde göstermesi, verimlilik ekonomisi olma yolunda uzak noktalarda olduğumuza işaret etmektedir.

Verimlilik dinamikleri içinde en önemli unsur "Emek Piyasaları"dır. Diğer tüm dinamikler insan unsurunun yönlendirmesi altındadır.

Verimlilik ekonomisini tanıma ve ölçme yönünde ikinci ölçüt olarak, ülkelerin milli gelir büyümelerinde toplam faktör verimliliklerinin payını esas alabiliriz.

Verimlilik makro ekonomi bağlamında en çok büyüme ile ilgilidir.

Büyüme muhasebesi yapıldığında, ortaya çıkan üretim artışının üç faktörden kaynaklandığı hesaplanır. Emek, sermaye ve toplam faktör verimliliği(TFV;teknoloji).

1981-2012 döneminde yüzde 4,3 olarak gerçekleşen ortalama büyümenin yalnızca 0,2 puanı TFV artışından kaynaklanmıştır.

Yani, Türkiye'nin son 30 yılı aşkın döneminde ekonomik büyümesinde verimliliğin(teknolojinin) payı yüzde 5'i aşmamıştır.($0,2/4,3=0,047$; yaklaşık olarak yüzde beş)(Kaynak;T.C.Kalkınma Bakanlığı,Onuncu Kalkınma Planı(2014-18),Ankara,2013,s;150)

Verimlilik ekonomisinin önemi

Eğer kaynaklar tam ve etkin kullanılsa dünyada gelir daha adil dağıtılır, işsizlik hemen hemen olmaz, fiyat artışları en alt düzeyde kalır, refah daha dengeli ve yüksek düzeyde gerçekleşirken ekonomik krizler de çok az yaşanır ve daha mutlu bir yeryüzü düzeni kurulmuş olurdu.

Neden küremizde verimlilik ekonomileri yaygın değildir?

Bunun tarihsel, toplumsal ve sistemsel nedenleri olduğu gibi, siyasal, kültürel ve coğrafi sebepleri de bulunmaktadır.

Bu çok uzun bir iktisat tarihi, sosyoloji, politik ekonomi, uygarlıklar tarihi ve teknoloji disiplinlerinin çalışma alanına girerek yanıtlanabilecek derinlikte ve genişlikte bir çaba gerektirir.

Tarihin ekonomik yorumunu başka çalışmalara bırakarak biz bu yazıda günümüz pratiğinden yola çıkalım:

Yapılan birçok çalışmada verimlilik artışlarının arkasındaki temel belirleyici faktörlerin teknoloji ve nitelikli eğitim olduğu bulgulanmıştır.

Bu tez hem tarihsel hem de toplumsal olarak doğrulanmıştır. Bilim ve teknolojiye gelişmeler ile beşeri sermayedeki ilerlemeler sanayi devrimiyle birlikte dünyada inanılmaz bir üretim ve verimlilik sıçramaları yaratmış bulunmaktadır.

Bugün gelişmiş sanayi toplumlarının her alandaki çağdaş ve ileri görünümünün arkasında verimlilik ekonomisi olma yolundaki sürekli çabaları bulunmaktadır.

Teknoloji ve beşeri sermaye gibi temel verimlilik faktörlerini pratikte sembolize eden değişkenler ise Ar-Ge harcamaları ile eğitim göstergeleridir.

5-Nasıl Verimlilik Ekonomisi Olabileceğiz?

Verimlilik Ekonomisi olmak kapsamlı bir planlama gerektirir.

Planlama kapsamında, politikalar, programlar ve projeler ortaya konulmalıdır.

Bu anlamda mevcut 10.Kalkınma Planı(2014-2018)içindeki saptamalar ve hedefler önemlidir. 10. Plan verimlilik vurgusu bakımından görece olarak daha iyi görünmektedir.

5.1. Planlamayla(10.Kalkınma Planı)

Geçen plan döneminde, büyümenin üretim yönünden kaynakları olan istihdam ve sermaye hedeflerine ulaşılmış ancak,TFV artış hızı yüzde -0,5 ile plan

hedefinin gerisinde kalmıştır. Yüksek ve sürdürülebilir büyüme performansının sağlanması için verimlilik oranlarının artırılması ihtiyacı sürmektedir.

2007-2012 9.K.P döneminde; faktör artış oranları		
	Hedeflenen %	Gerçekleşen %
İstihdam	2,7	3,3
Sermaye	4,8	5,6
TFV	2,3	-0,5

Kaynak; 10.K.P. S; 20.

Yüksek ve istikrarlı büyümeyi sağlamak için üretim faktörlerinin büyümeye katkıları açısından daha dengeli bir yapıya ulaşılması önem arz etmektedir.

TFV' nin plan döneminde, yıllık ortalama yüzde 1,1 oranında artması hedeflenmektedir.(s,62)

Planda s; 59 - 63 arasında, büyüme ile TFV arasındaki ilişki açısından önemli cümleler bulunmaktadır. Ancak uygulamanın bu yönde olup olmadığı ayrıca araştırılmalı ve izlenmelidir.

Özetlersek; ülkemiz kalkınmasında gördüğümüz birkaç önemli soruna değineceğiz.

Elbette bu sorunlar bilimsel araştırmalarla saptanan ve ortaya konulan olgulardır;

- 1- Türkiye'de ekonomik büyüme ile verimlilik arasındaki ilişkiler kopuktur.
- 2- Büyümenin kazanımları adil bölüştürülüyor.
- 3- 10.ncu Klakınma Planında hem büyüme hem de kalkınma konusunda "verimlilik ilkelerine" çok vurgu yapılmış, ancak gerçekçi ve güvenilir hedefler ve araçlar oluşturulmamıştır.

Şimdi bu saptamalarımızı biraz açalım;

Büyümemiz kaliteli değil, teknolojiye, verimliliğe, ARGE'ye dayanmıyor. İstikrarlı değildir. 2008 sonrasındaki büyüme esas olarak işgücüne dayanıyor. (Murat Üngör, M. Koray Kalafatçılar, Productivity, Demographics, and Growth in Turkey: 2004-12, Ekonomi-tek Volume / Cilt: 3 No: 1 January / Ocak 2014, 23-56)

Araştırmacılar 2004-2012 dönemindeki büyümeyi bileşenlerine ayırmışlar ve şu sonuçlara varmışlar;

-Küresel kriz öncesi büyüme, verimlilik temeli iken, kriz sonrası dönem istihdam temelli olmuştur. (...Our findings suggest a productivity-based growth era in Turkey before the global crisis and an employment-based one in the post-crisis period...)(Kaynak; a.g. k.)

- Kalkınma açısından bir diğer önemli bulgumuz da şudur; yapılan bir araştırmada Türkiye'de ücretler ile verimlilikler arasındaki makas açılmaktadır.(Kaynak; Dr.Halit Suiçmez; Verimliliğin Ekonomi Politikası,Verimlilik Dergisi, 2015/1)

-Bir diğer konu da yukarıda da değinildiği gibi 10.ncu Kalkınma Planında yapılan vurgulardır. Verimlilik odaklı büyümeye çok yerde vurgu yapılmış, ancak Planın hedefler kısmında önümüzdeki 5 yıllık dönemde büyümenin ne kadarının teknolojik temelli olacağı belirtilmemiştir.

Elbette Planda yer alan 25 öncelikli programın birincisi üretimde verimliliğin arttırılmasıdır ancak, bunun araçları çok somut olarak ve “sıçrama yaratacak tarzda” belirlenmemiştir.

Belirtilen önlemlerin çoğu “mikro ve bilinç sağlayıcı” düzeyde sınırlı adımlardır.

Oysa, Türkiye'nin bu dönemde, köklü sıçramalara yol açacak, makro teknoloji yatırımlarına, gelecek projelerine ihtiyacı vardır.

2023 hedeflerini yakalamak ve aşmak ancak VERİMLİLİK EKONOMİSİ olmakla mümkün olacaktır.

Bunun yolunun da, iyi eğitilmiş işgücünün yüksek teknoloji üreterek olacağını, hem iktisat teorisi gösteriyor, hem de dünya ülkelerinin pratik yaşam seviyeleri.

O zaman sabah-akşam “faiz-döviz” yerine; eğitim ve teknoloji, bilim ve sanayi konuşsak, acaba daha doğru bir iş yapmış olmaz mıyız?

5.2. Politikalarla(Sanayileşme Stratejisi)

Ülkemiz açısından dinamik bir politika gereklidir. Tek faktörlü bir gelişme değil, tüm reel değişkenler olan üretim, istihdam, emek verimliliği, reel ücretler, yatırımlar, ihracat hep birlikte arttırılmalı ve verimlilik artışları mikro iyileşmelerden çok, makro, sıçramalı, yüksek teknolojiye dayalı bir yapılanma sonucunda gerçekleşmelidir.

Makro kapsamda, “verimlilik ve istihdam odaklı bir bir büyüme politikası” izlenmelidir. Firmalar da büyümelerini aynı mantığa dayandırabilirler. Bireysel planda yazılan”verimlilik ilkeleri”(15 adet ilke) günlük yaşam dahil hayatın her aşamasında içselleştirilebilir.(Halit Suiçmez, Verimlilik Ekonomisi Ve Politika Arayışları, Verimlilik Dergisi, 2013/4, S;71)

Verimli bir kalkınma sürecinin temel akış mantığı şudur:

Nitelikli eğitim ≥ ARGE ≥ yüksek teknoloji ≥ yüksek verim ≥ adil bölüşüm ≥ toplumsal kalkınma

5.3. Programlarla

10.Kalkınma Planında 25 adet “öncelikli dönüşüm programı” yer almaktadır.(s; 150) bunların birincisi, “üretimde verimliliğin arttırılması programı”dır.

Sanayi sektöründe TFV'nin büyümeye katkısının yüzde 20'nin üzerine çıkarılması hedeflenmiştir.(s;150)

5.4.Projelerle.(Sektörel, Bölgesel, Yöresel, Firma Ve Kişi Düzeyinde, Kültür Düzeyinde)

10.K.P. s;150+151 ve VGM çalışmaları kapsamında bazı projeler mevcuttur.

Her bölgenin, sektörün, ürünün, kişinin, kurumun, firmanın, fabrikanın, tarlanın potansiyeli araştırılıp ortaya konulacak.(bu konuda,McKinsey modeli, Erol Taymaz'ın "teknik etkinlik" modeli,Sanayi Bakanlığının "yatırım potansiyelleri araştırması" gibi analizlerden biri kullanılabilir.)

Potansiyeller belirlendikten sonra, mevcut ve yaratılabilecek olası kaynaklar tam ve etkin kullanıldığında, ne kadarlık ek gelir yaratılabileceği hesaplanacak, artan gelirin ve verimlilik kazanımlarının adil bölüşümü sağlanacak ve bunun üzerinden halka;

-sosyal adalet

-sosyal devlet

Projeleri geliştirilecektir.(kredi, gelir, emeklilik, ürün destekleme, çiftçi ödemeleri,öğrencilere burs, v.b gibi olanaklar)

İster kısa isterse uzun dönemde olsun sadece verimliliğin artmasını arzu etmek ve kalkınma planlarında sözel olarak öncelik vermekle verimlilik artışı sağlanamaz. Verimlilik artışının istikrarlı ve sürekli bir gidişat olabilmesi için bazı önkoşulların oluşması gerekir. Bunların başında eğitilmiş işgücü, uygun teknolojik, kurumsal ve sosyo-ekonomik altyapı ve siyasal istikrar gereklidir. Hükümetlerin kısa ve uzun dönemlerdeki ekonomik, sosyal ve siyasal politikaları söz konusu önkoşulların oluşmasında ve gelişmesinde önemli etkenlerdir.

Sonuç; model, hedef, özlem ve güzel gelecek için; ÜRETKEN TÜRKİYE

- KAYNAKÇA

- OECD Veri Tabanı
- S. Hawking, Guardian 17 Mayıs 2011)
- TOBB, Savurganlık Ekonomisi Araştırma Raporu, Nisan 2001
- Suiçmez ve Saraçoğlu, 2006;
- Yeldan,2013,
- Suiçmez, 2012, T.E.V.P. Çalışması
- Suiçmez,H; Verimlilik Ekonomisi Ve Politika Arayışları, Verimlilik Dergisi, 2013/4
- Suiçmez,H; Verimliliğin Ekonomi Politikası, Verimlilik Dergisi,2015/1
- Yeldan,2013, Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi, s,78;
- Global Competitiveness Report, 2012<http://www.rekabet.gov.tr/default.aspx?nsw=rjyxdXNKvOZsIb8vxRa5w==&-H7deC+LxBI8=> erişim tarihi, 26.3.2014
- T.C.Kalkınma Bakanlığı,Onuncu Kalkınma Planı(2014-18),Ankara,2013,s;150)
- Taymaz, E. and Saatçi, G.(1997), “Technical Change and Efficiency in Turkish Manufacturing Industries”, *Journal of Productivity Analysis* (8).